

Lax och öring i Gullspångsälven 2017

Håkan Magnusson, Mariestads kommun
Förvaltningsgruppen för Gullspångsälvens naturreservat 2018-06-11

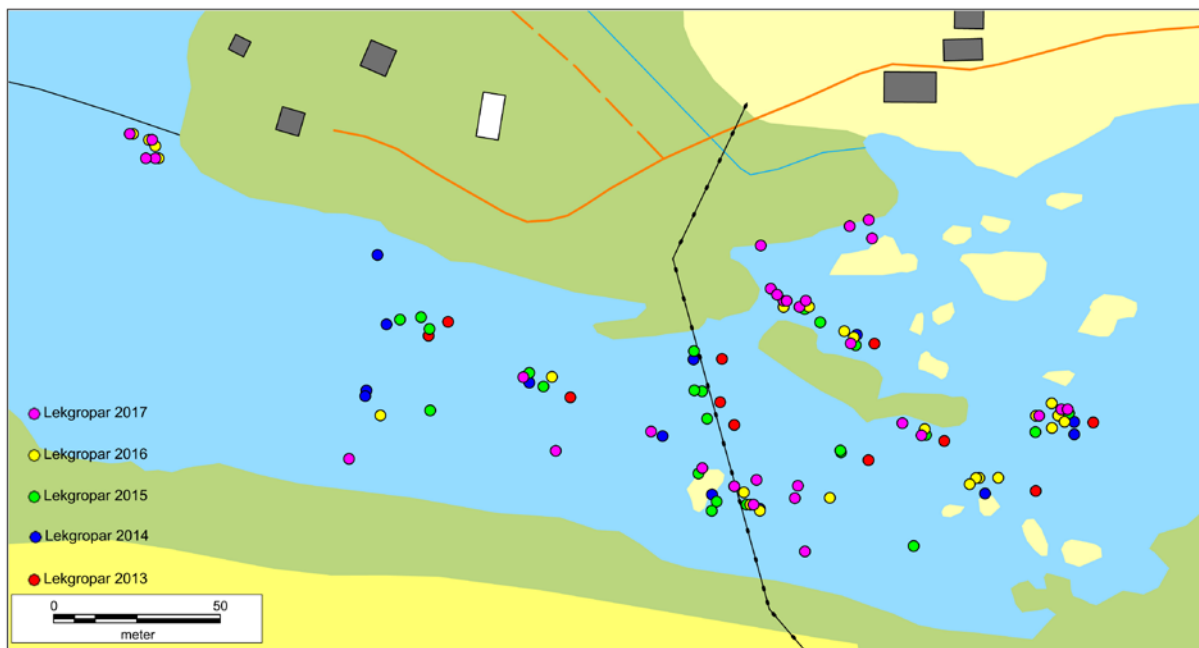
År 2017 var ett bra år för lekande lax och öring sett till antalet lekgropar. Ett nytt rekord på 140 påträffade lekgropar noterades. Den genetiska bredden på populationen är dock kritiskt låg, med bara några 10-tals lekande honor av var art. Inga elfisken kunde göras i Gullspångsforsen 2017, varför det är svårt att säga något om tillgången på laxfiskungar i älven 2017. I Stora Åråsforsen var i alla fall antalet påträffade individer över det normala och tätheten nosade på målet 50 individer/100 m². Lilla Åråsforsen är däremot fortsatt långt från detta mål.

2017 was a good year for salmon and trout spawning according to the number of spawning redds. A new record of 140 found redds was noted. The genetic variation within the population is however critically low, with only a few tens of spawning females for each species. No electrofishing could be carried out in Gullspångsforsen 2017, so it is difficult to say anything about the abundance of juvenile salmon and trout in the river 2017. In the case of Stora Åråsforsen, the number of individuals found was above the average and close to the density goal of 50 individuals / 100 m². Lilla Åråsforsen, on the other hand, is still far from achieving this goal.

~

Lekgrupsräkningar

Lekgrupsräkningarna 2017 senarelades en vecka jämfört med tidigare år och utfördes den 12 till 14 december. Detta för att ge laxrommen ytterligare en vecka att utvecklas och därmed bli lättare att bestämma vid DNA-analys. De lekgropar som påträffades mättes likt tidigare in med GPS och markerades på karta. Detta förfarande har nu pågått i 5 år varför det börjar gå att se mönster i lekgroparnas placering.

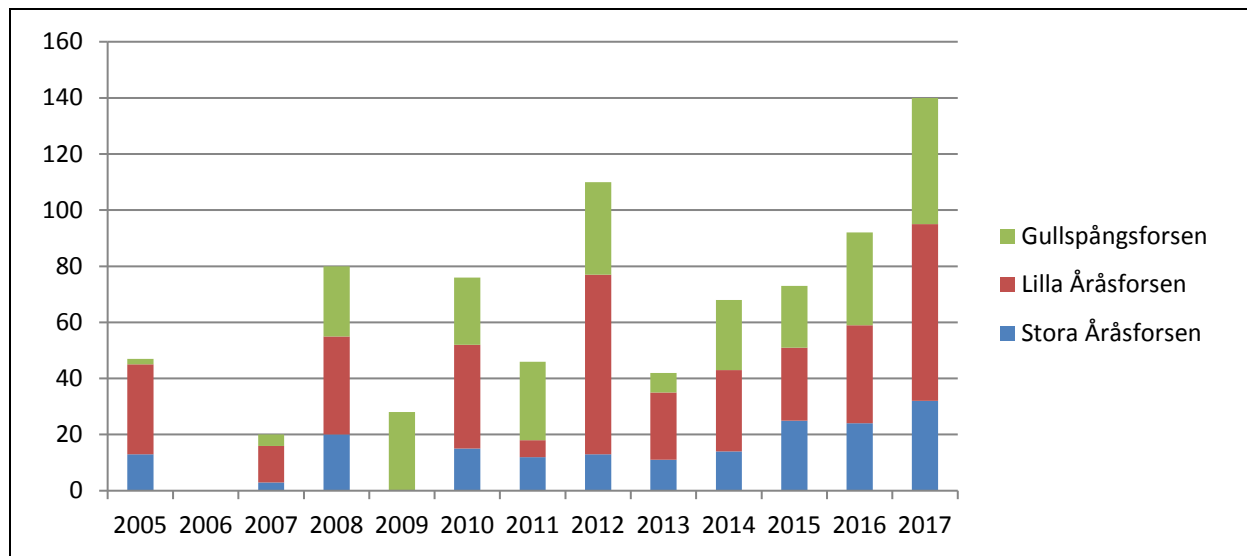

Figur 1. Fördelning av lekgropar i Stora Åråsforsen under åren 2013 till 2017.

I samband med lekgropsräkningarna togs några löst liggande romkorn ut för DNA-analys från varje grop. I Lilla Årårsforsen hanns detta dock inte med p.g.a. det stora antalet gropar, så där togs DNA-prover från drygt hälften av påträffade gropar. Analyserna sker i Helsingfors.

Antalet observerade lekgropar under 2017 var mycket högt, även i jämförelse med 2015 och 2016. Totalt påträffade 140 lekgropar i de tre forsarna, vilket är det högsta antalet sedan Gullspångsforsens restaurering. Medel för perioden 2005-2017 är 69 gropar per år.

Fördelningen mellan forsarna 2017 var 45 påträffade gropar i Gullspångsforsen, 63 i Lilla Årårsforsen och 32 i Stora Årårsforsen. I materialet syns en ökande trend när det gäller antalet lekgropar under perioden 2005 till 2017.

Figur 2. Antal observerade lekgropar i Gullspångsälven. Observationer i Gullspångsforsen har endast varit möjliga sedan 2004. År 2006 och 2009 förhindrades lekgropsinventering helt eller delvis av höga vattenflöden i älven. Under 2009 kunde endast Gullspångsforsen undersökas. Under 2017 kunde alla forsarna kontrolleras och resultatet blev rekordnoteringen 140 lekgropar.

Elfisken

Elfiskena 2017 genomfördes den 26 och 27 september. På grund av vattenföringen samt reparationer vid Gullspångs kraftverk kunde tyvärr inte Gullspångsforsen elfiskas detta år.

Antalet utfiskningar varierade mellan 1 och 3 beroende på fångst. Havs- och vattenmyndighetens tabell för fångstkoefficienter har använts vid beräkningar. Vid elfiskena togs prover för DNA-analys ut på flertalet av de fångade individerna.

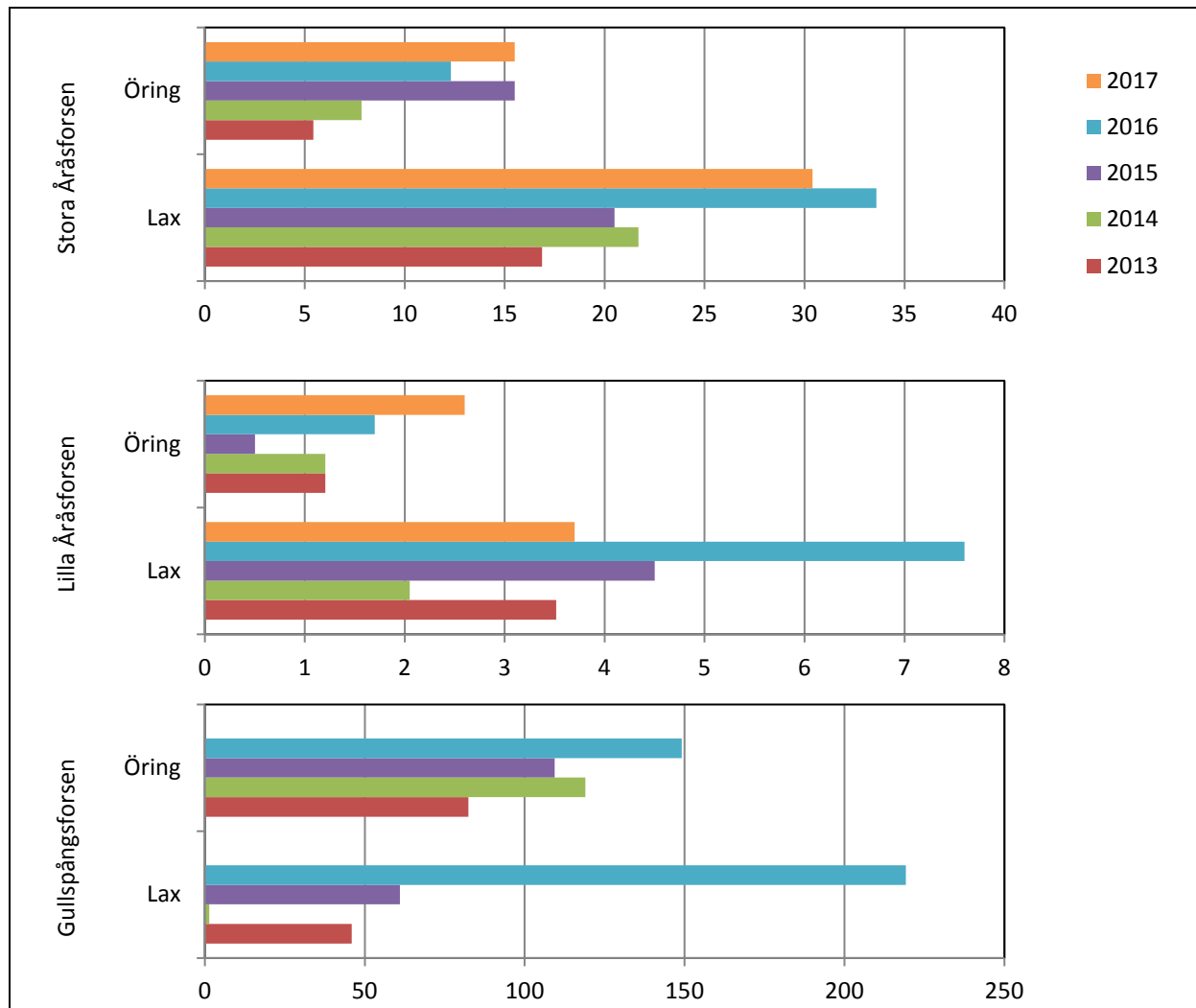
Sedan 2015 har undersökningarna utökats med en provyta i Gullspångsforsen, tre ytor i Lilla Årårsforsen och två ytor i Stora Årårsforsen för att bättre täcka in forsarna och deras olika biotoper. För jämförelse skall redovisas nedan resultat dock endast från de tidigare ytorna.

Stora Årårsforsen

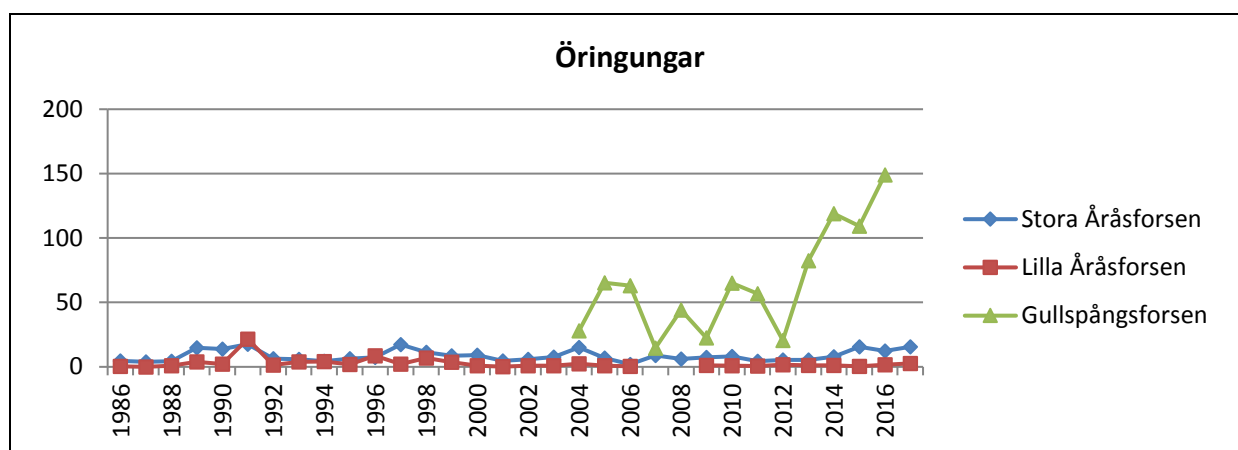
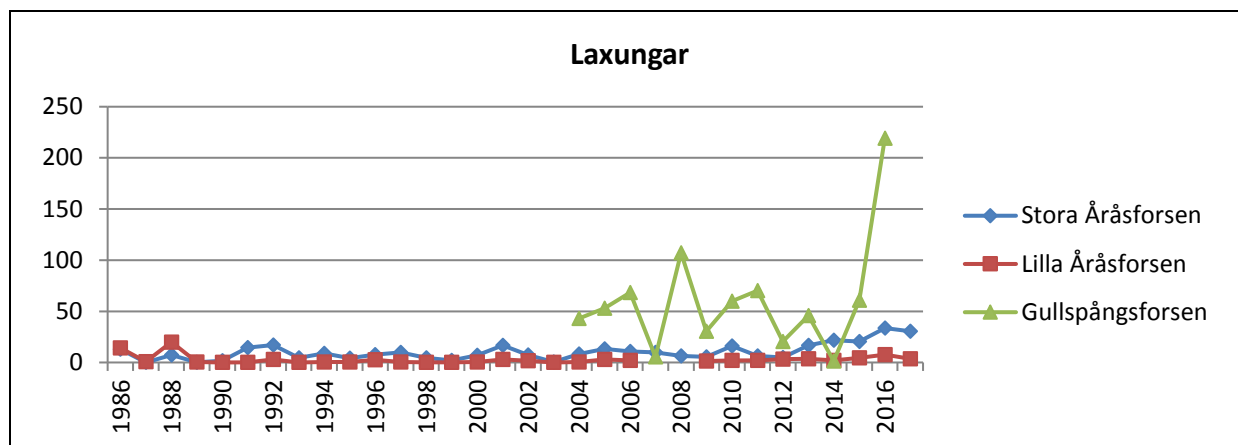
I Stora Årårsforsen beräknades tätheten, för de aktuella provytorna, till 30 laxungar/100m². Det är ungefär dubbelt så mycket som medelvärdet för perioden 2005-2017, vilket ligger på 15 stycken. På motsvarande sätt beräknades tätheten av öring i Stora Årårsforsen under 2017 till 16 öringungar/100 m². Det är också över medelvärdet för perioden 2005-2017, vilket ligger på 8 stycken. Inga hybrider noterades vid elfisket.

Lilla Årånforsen

Även 2017 var det endast få laxfiskungar i Lilla Årånforsen. Tätheten av laxungar detta år beräknades till 4 individer/100m² och tätheten av öring till 3 individer/100 m². Medelvärdet för perioden 2005-2017 ligger på 3 individer av lax och 1 individ av öring/ 100 m². Inte heller i Lilla Årånforsen observerades några hybrider vid fisket.

Figur 3. Beräknade tätheter av lax- och öringungar på provtytor i Gullspångsälven under perioden 2013-2017. Inga värden finns för Gullspångsälven 2017.

Figur 4. Beräknade tätheter av lax- respektive öringungar under perioden 1986-2017 i Gullspångsälvens Stora och Lilla Årårsforsarna samt i Gullspångsforsen (sedan år 2004). Lilla Årårsforsen undersöktes inte 2007 och 2008. Gullspångsforsen undersöktes inte 2017. Notera att det under 2004-2006 samt 2008 sattes ut lax- och öringyngel i den nyrestaurerade Gullspångsforsen. Den fångade fisken efterföljande år utgör således en viss blandning av vildfödd och utsatt fisk vilket gör topparna extra höga.

Om Vänerns laxar och öringar

Vänern har, så vitt vi vet, kvar två ursprungliga stammar av lax (Gullspångslax och Klarälvslax) och tre stammar av öring (Gullspångsöring, Klarälvöring och Tidanöring). Den sjövandrande lax- och öringen är egentligen samma arter som de som lever i Östersjön, men som avskilts från havet efter senaste istiden. De har kvar sin vandringsinstinkt och lever nu sina vuxna liv i Vänern i stället för havet. Fiskarna har kvar sina saltvattensgener och skulle således kunna överleva i havet.

En av SLU genomförd genetikundersökning visade att stammarna i Vänern är mest besläktade med Östersjöstammar från Finska viken och Baltikum.

Den vilda laxen och öringen i Vänern hyser alla svaga bestånd på grund av vandringshinder och på att mycket av lek- och uppväxtområdena försvunnit. För att kompensera bortfallet sker utsättningar av odlad fisk. Ingen utsättning av Tidanöring sker dock. Den odlade fisken skiljs från den vildlekande genom att fettfenan tas bort.